

Секція: Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: національні особливості та світові тенденції

Тютюнник Ю. М., к.е.н., доцент,

Тютюнник С. В., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

м. Полтава, Україна

ЗАВДАННЯ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ АНАЛІЗУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ БАНКУ

Пасиви банку, як джерела формування його фінансових ресурсів, поділяються на зобов'язання (залучений і позичений капітал) та власний банківський капітал.

Зобов'язання банку – це вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому [1, с. 59]. У складі зобов'язань залучений капітал – це грошові кошти юридичних і фізичних осіб, залучені банком на вклади, а позичений капітал – це капітал, отриманий у результаті недепозитного запозичення, тобто запозичення коштів на міжбанківському ринку, в центральному банку або через продаж власних боргових зобов'язань на грошовому ринку. Спільним для залученого і позиченого капіталу є те, що вони розглядаються як зобов'язання банку перед вкладниками і кредиторами.

Залучені кошти (депозитні зобов'язання) є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій. У світовій практиці частка залученого капіталу в структурі пасивів становить від 60 до 80 %.

Головним джерелом інформації для проведення аналізу зобов'язань банку є Звіт про фінансовий стан (Баланс), форма якого визначається додатком 1 до «Інструкції про порядок складання та оприлюднення

фінансової звітності банків України» (у редакції постанови Правління НБУ № 34 від 04.04.2018 р.) [2]. Також використовується інформація приміток до фінансової звітності, де розшифровуються окремі статті балансу.

Відповідно до «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» до зобов'язань банку належать [2]: кошти банків; кошти клієнтів; похідні фінансові зобов'язання; боргові цінні папери, емітовані банком; інші залучені кошти; обов'язання щодо поточного податку на прибуток; відстрочені податкові зобов'язання; резерви за зобов'язаннями; інші зобов'язання; субординований борг; зобов'язання групи вибуття.

Метою аналізу зобов'язань банку є оцінка та визначення шляхів оптимізації їх структури за двома критеріями [1, с. 61]:

- зниження середньої вартості ресурсів банку;
- підвищення стабільності ресурсної бази та надійності банку в цілому.

Досягнення цієї мети конкретизується у таких завданнях:

- оцінювання ділової активності банку щодо залучення зовнішніх джерел фінансування своєї діяльності;
- дослідження динаміки та структури зобов'язань банку;
- контроль дотримання банком нормативів обов'язкового резервування коштів на коррахунку в НБУ;
- визначення стабільності та оборотності зобов'язань банку в цілому та окремих їх складових;
- визначення середньої вартості ресурсів банку та окремих їх складових;
- аналітичне оцінювання ступеня використання залучених та позичених коштів.

Послідовність аналізу зобов'язань банку включає такі

взаємопов'язані етапи:

1. Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку. Як правило, їх частка в пасивах банку становить не менше 80 %. Значення менше цієї величини означає більш високу фінансову стійкість банку, проте негативно характеризує його ділову активність [1, с. 62].

Згідно зі світовою практикою при аналізі структури за вартісною ознакою зобов'язань виділяють такі узагальнені групи: депозити до запитання (онкольні депозити); строкові депозити (включаючи вклади населення та боргові цінні папери); міжбанківський кредит; кредиторська заборгованість.

2. Аналіз депозитів за системою показників [3, с. 75-79]:

- середні залишки депозитних вкладень;
- оборот з прийому вкладів (кредитовий оборот);
- оборот з видачі вкладів (дебетовий оборот);
- середній розмір депозитів;
- середній термін використання депозитів;
- оборотність депозитних вкладень (відношення дебетового обороту до середнього розміру депозитів);
- тривалість одного обороту депозитних вкладень (середній термін зберігання вкладених коштів) у днях (відношення тривалості періоду в днях до оборотності депозитних вкладень);
- рівень осідання депозитних вкладень (відношення різниці залишку депозитних вкладень на кінець періоду і залишку депозитних вкладень на початок періоду до кредитового обороту);
- коефіцієнт нестабільності депозитів (відношення суми достроково вилучених депозитів до загальної суми депозитів);
- коефіцієнт використання депозитів (відношення середніх залишків кредитних вкладень до середніх залишків депозитів);

- відносна витратність депозитів (відношення процентних витрат за депозитними вкладами до середніх залишків депозитних вкладень).

Для прогнозування сталості депозитів банку і потреби у таких ресурсах аналізують виплату коштів на певну дату, що пов'язано з настанням термінів виконання зобов'язань перед вкладниками і потребою в коштах для вирішення питання ліквідності [4, с. 37].

3. Аналіз розвитку клієнтської бази за показниками [3, с. 79]:

- коефіцієнт плинності клієнтів (відношення кількості закритих рахунків за період до середньої кількості рахунків клієнтів);

- коефіцієнт залучення клієнтів (відношення кількості відкритих рахунків за період до середньої кількості рахунків клієнтів);

- коефіцієнт розширення клієнтської бази (відношення різниці кількості відкритих рахунків за період і кількості закритих рахунків за період до середньої кількості рахунків клієнтів);

- коефіцієнт постійності клієнтів (1 мінус коефіцієнт плинності клієнтів).

4. Аналіз використання міжбанківського кредиту (МБК). Метою аналізу є визначення залежності діяльності банку від міжбанківських кредитів, доцільності залучення та ефективності використання міжбанківських кредитів.

Характеристика використання МБК проводиться за показниками:

- частка МБК отриманих у загальному обсязі зобов'язань банку (оптимальне значення – 25-40 %);

- частка МБК отриманих у валюті балансу (оптимальне значення – 20-35 %);

- коефіцієнт відношення МБК отриманих до статутного капіталу (значення не повинне перевищувати 6 разів);

- коефіцієнт співвідношення МБК отриманих і МБК наданих

(значення не повинне перевищувати 1).

5. Аналіз ефективності формування та використання банківських ресурсів за показниками:

- ступінь використання платних пасивів банку (відношення дохідних активів до платних пасивів) (норматив використання платних пасивів має становити не менше 90 %);

- ступінь використання сукупних зобов'язань (відношення дохідних активів до сукупних зобов'язань) (вважається, що банк ефективно використовує в господарському обороті сукупні зобов'язання, якщо цей показник буде не менше 75-80 %);

- відносна вартість (витратність) ресурсів (відношення витрат на залучення кожного виду ресурсів до середньорічних залишків ресурсів).

Оптимальною буде така структура ресурсів, коли за наявних умов забезпечуватиметься максимальна стабільність ресурсної бази за її мінімальної відносної вартості. У процесі формування оптимальної ресурсної бази банку першочергово необхідно визначити пріоритети окремих видів ресурсів шляхом проведення структурного аналізу ресурсної бази банку. Ефективність оптимізації досягатиметься за умови врахування всіх наявних обмежень на ресурси та можливостей їх залучення [3, с. 84].

Література:

1. Аналіз банківської діяльності : [підручник] / за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
2. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України / Затверджено постановою Правління Національного банку України № 34 від 04.04.2018 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності : [навч. посіб.] / Т.Д. Косова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
4. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності : [навч. посіб.] / З.І. Щибиволок ; 2-ге вид. – К.: Знання, 2007. – 311 с.